

Fokus på beskrivelsen af elevens alsidige personlige udvikling

Følgende oplæg er skrevet af fra Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 12 - 2002
Grundskolen med vore egne kommentarer tilføjet med blå skrift.

Formålet med dette hæfte

Grunden til, at vi har valgt at lave en direkte afskrift af hæftet "Fokus på beskrivelsen af elevens alsidige personlige udvikling", er, at vi ønsker at denne bog skal være et aktivt arbejdsredskab, hvor man gennem tilknytning af egne kommentarer og ideer til de allerede eksisterende ideer og inspirationsoplæg skaber en levende bog, som kan udbygges og forandres i processen hen mod en bedre skole-hverdag. Det er en stor fordel hele tiden at have Undervisningsministeriets hæfte ved siden af sine egne notater, således at man konstant kan sammenligne med dette i udviklingen af sine planer. Det er effektivt at have dette arbejdsredskab i en tilgængelig form, hvor ikke kun én, men flere undervisere aktivt kan give deres besyv med i et forsøg på at skabe et fælles rum til inspiration og debat. Det er vigtigt at erkende, at man aldrig bliver færdig med at lave den "bedste skole i verden". Vi har med mennesker at gøre. Derfor er vi en del af en levende proces, som aldrig må blive en vane eller en rutine, for så forsvinder perspektivet og motivationen.

Gideonskolen

Gideonskolen er en privat kristen friskole, der ligger i Vallensbæk kommune - lige på grænsen til Brøndby kommune. Skolen benytter undervisningsmaterialer, der er udarbejdet af A.C.E., sammen med en række andre undervisningsmaterialer fra danske forlag, som er velegnede til den individuelle undervisningsform, der benyttes på skolen.

Gideonskolen er en "lille" skole med omkring 140 elever. Dette gør, at eleverne kender hinanden på tværs af alder og niveaudeling, at lærerne kender alle elever, og at eleverne kender alle lærere. Disse elementer sammen med skolens klare værdigrundlag giver en stor trykthed for den enkelte elev og en nærhed i skolens miljø, som medvirker til, at mange problemer - så som mobning og slåskampe - sjældent ses og øjeblikkelig kan tages op.

Forord

Regeringen ønsker at styrke det faglige niveau i folkeskolen samtidig med, at undervisningen bliver differentieret og dermed målrettet den enkelte elev. En styrket faglighed i undervisningen går hånd i hånd med udviklingen af elevernes alsidige personlige kompetencer. Valget står ikke mellem, på den ene side, en faglig stærk skole - hvor eleverne ikke bryder sig om at være - eller på den anden side en skole, hvor eleverne trives godt, fordi der ikke stilles krav.

De nye fagbeskrivelser indeholder mere præcise centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF) samt vejledende delmål og udgør rygraden i initiativet Klare Mål, som understøtter regeringens politik om øget åbenhed og gennemsigtighed i uddannelsessektoren.

Hensigten er, at de nye centrale kundskabs- og færdighedsområder og de tilhørende delmål skal give lærerne et mere klart og tydeligt billede af, hvad børnene skal lære, uden at der tages stilling til hvordan. Der er tale om en hjælpende hånd til den enkelte lærer i tilrettelæggelsen af undervisningen. Samtidig vil de nye CKF'er og delmål kunne forenkle den løbende evaluering af undervisningen. Det er ligeledes hensigten, at de nye CKF'er og delmål skal give både lærere og forældre mulighed for langt tidligere i skoleforløbet at tage hånd om de elever, der lærer i et andet tempo end gennemsnittet.

Endelig forestiller jeg mig, at Klare Mål i fremtiden bliver et centralt element i undervisningen på lærerseminarierne, så de studerende allerede tidligt i deres uddannelsesforløb får et klart kendskab til, og overblik over, hvad målene med undervisningen er i skolen.

Jeg betragter Klare Mål som et dialogredskab, der giver lærere, elever og forældre mulighed for sammen at vurdere undervisning og dermed få rettet op, hvis skolen og dermed eleverne, har vanskeligt ved at leve op til kravene.

Klare Mål handler også om trivsel og elevernes alsidige personlige udvikling. Derfor udsender Undervisningsministeriet i sammenhæng med Klare Mål for fagene dette vejledningsmateriale, som kommuner og skoler kan bruge, når de beskriver, hvordan skolen arbejder med elevernes alsidige personlige udvikling.

Det er et led i regeringens politik, at skolen skal åbne sig mod omverdenen. Forældrene og det øvrige omgivende samfund skal have et mere klart billede af, hvad der sker i skolen. Initiativet Klare Mål er derfor en relevant forlængelse af regeringens ønske om en mere åben og gennemsigtig uddannelsessektor.

Folkeskolen er en af demokratiets nøgleinstitutioner, som jeg mener kan vinde i kvalitet og renommé, hvis det daglige arbejde bliver gjort mere synligt for alle.

Ulla Tørnæs
Undervisningsminister

Kommentar til Forord

Vi synes, at vi som skole har et højt fagligt niveau, som dog stadig har brug for fornyelse, redigering og styrkelse i takt med, at verden omkring os forandrer sig. Vi arbejder ud fra det mål, at det faglige “pres” først og fremmest skal skabes gennem opmuntring og motivation, således at den faglige udfordring står i en rimelig balance til elevernes personlige trivsel og velbefindende. Vore elever skal være gode til at udtrykke sig og skal udvikle evnen til at reflektere over tingene.

Arbejdet med undervisningsdifferentiering, målsætninger og tilpasning til den enkelte elevs behov på vor skole, er en så integreret del i skolens hverdag, at vi har svært ved med få ord at beskrive det arbejde, som finder sted på området. Det er imidlertid en fordel for os selv, for forældrene og for de tilsynsførende på skolen, at vi forholder os til ministeriets retningslinjer på en sådan måde, at man ikke er i tvivl om, hvad vi foretager os på hvert enkelt område. Derfor disse vedhæftede kommentarer til ministeriets hæfte.

Selv om vi allerede har mange beskrivelser af skolens rent faglige indhold, har vi behov for at formulere et trivsels- og udviklingsprogram, som gør os “gennemsigtige” for omgivelserne. Dette program findes ganske vist i øjeblikket indeholdt i undervisningsplanerne, men skal nu træde klart frem i egen formulering, så man ikke skal “lede efter det”.

Vi er allerede langt på vej med en internet-baseret database, hvor lærere, forældre og elever, som er i besiddelse af den rigtige kode, både på skolen og hjemmefra kan følge med i det enkelte barns faglige udvikling i alle fag. Her kan forældrene også få oplysninger om, hvilke projekter, deres barn er i gang med, hvilke stile, de arbejder med, hvilke bøger de læser m.m. Den mere sociale personlige udvikling kan ikke måles med prøver, men kan til dels beskrives gennem de tiltag, muligheder og udfordringer, eleverne møder i deres hverdag. En hel del af denne side afspejles også i de ugentlige nyhedsbreve, som eleverne får med hjem, og som desuden findes på skolens hjemmeside. (www.gideon.webbyen.dk)

Indledning

Klare Mål erstatter folkeskolens tidligere faghæfter. De nye "hæfter" indeholder et uændret formål for faget/emnet, nyformulerede centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF'er), nye vejledende delmål, uændrede læseplaner og en uændret vejledning.

De nye CKF'er beskriver slutmålet for undervisningen i faget og er bindende for alle kommuner. De vejledende delmål udsendes til inspiration for kommunerne, som skal fastlægge de bindende mål for undervisningen på forskellige klassetrin.

Som et særligt aspekt af Klare Mål stilles der fremover krav til kommunerne og skolerne om nærmere at beskrive, hvordan arbejdet med udviklingen af elevernes alsidige personlige udvikling indgår i skolens virksomhed. Det kan fremgå af læseplanerne eller på anden måde. Undervisningsministeriet har udarbejdet et materiale, som kan bruges af kommunerne i arbejdet hermed.

En række fagfolk fra skolens verden, Danmarks Pædagogiske universitet, Danmarks Lærerforening og faglige foreninger har medvirket til udformningen af teksterne. Andre har læst med og givet gode råd og ideer. Tak til alle for konstruktiv medvirken undervejs. Undervisningsministeriet står for den endelige udformning af materialet.

Kim Mørch Jacobsen
Uddannelsesdirektør

Kommentar

I det efterfølgende findes en mængde gode ideer og inspirationsgrundlag for endnu flere til, hvordan elevens alsidige personlige udvikling skal beskrives. Nogle af ideerne ligner meget de ting, vi allerede gør på skolen, og andre kan give inspiration til nye og spændende tiltag i vores skole-hverdag.

Vi har som skole pligt til at beskrive arbejdet med udviklingen af elevernes alsidige personlige udvikling. Selv om dette arbejde kan fremgå og være indeholdt i læseplanerne, er det nok i vort tilfælde en god ide at udspecificere det konkret i nogle punkter - gerne hentet fra læseplanen.

Beskrivelserne af elevens alsidige personlige udvikling

Arbejdet med elevernes alsidige personlige udvikling må ses som summen af det, der foregår i fagene, i tværfaglige sammenhænge og i skolens liv i øvrigt. Derfor må beskrivelserne kædes sammen med de klarere mål for folkeskolens fag.

Undervisningen i fag og tværgående emner og problemstillinger skal understøttes af aktiviteter og arbejdsformer, som fremmer elevens alsidige personlige udvikling og trivsel.

Arbejdet med at beskrive, hvordan man lokalt vil fremme dette, skal ses i sammenhæng med initiativet Klare Mål. Der bygger på en beslutning om, at der skal udarbejdes delmål for undervisningen i de enkelte fag i folkeskolen, sådan at det bliver klart for elever, forældre og lærere, hvad der er hensigten, at eleverne skal kunne efter bestemte klassetrin.

De nærmere bestemmelser om ændringerne er beskrevet i bekendtgørelsen om formålet med undervisningen i folkeskolens fag og obligatoriske emner.

Uddrag af

Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om formålet med undervisningen i folkeskolens fag og obligatoriske emner med angivelse af centrale kundskabs- og færdighedsområder. Bekendtgørelse nr. 154 af 7. marts 2001.

§ 1.

Stk. 4. Undervisningen skal tillige fremme elevernes alsidige personlige udvikling, jf. folkeskolelovens § 1, stk. 1, gennem undervisningen i de enkelte fag og emner og gennem undervisningen i tværgående emner og problemstillinger, jf. Folkeskolelovens § 5, stk. 1.
Stk. 5. Hensynet til undervisningens fremme af elevernes alsidige personlige udvikling skal tilgodeses gennem beskrivelser i læseplanerne eller på anden hensigtsmæssig måde.

§ 2.

Stk. 3. § 1, stk. 5, som affattes ved § 1, nr. 1, har virkning fra den 1. august 2002.

I forbindelse med ændringen af bekendtgørelsen om formålet med undervisningen i folkeskolens fag og obligatoriske emner forpligtes kommunerne til at beskrive undervisningens fremme af elevernes alsidige personlige udvikling. Denne beskrivelse kan - som det fremgår af bekendtgørelsen - indføres i læseplanerne eller fremgå på anden måde. Det væsentlige er, at forældre, elever, lærere og pædagoger inddrages i arbejdet.

Hensigten med at beskrive elevernes alsidige personlige udvikling er, at der skal sættes ord på denne del af den enkelte skoles virksomhed. Udgangspunktet for beskrivelsen er folkeskolens formål, de kommunale mål og værdigrundlaget for den enkelte skole.

Kommunen vælger selv, hvordan arbejdet med beskrivelserne skal tilrettelægges. I nogle kommuner kan det være hensigtsmæssigt at iværksætte arbejdet som et fælles kommunalt initiativ, hvor der tilvejebringes et fælles præg for kommunens skoler. Der kan afholdes fælles

inspirationsmøder for forældre, pædagoger og lærere med oplæg og diskussion af værdi- og kompetencebegrebet.

Andre steder vælger man måske at tage udgangspunkt i de erfaringer, der allerede findes på skolerne. Mange skoler vil have en virksomhedsplan eller en udviklingsplan, der kan udvides med et afsnit om, hvordan skolen arbejder med elevernes alsidige personlige udvikling. På nogle skoler vil det være naturligt at udbygge et eksisterende samarbejde mellem SFO og skole, således at beskrivelsen omfatter elevens udvikling både i skole og i fritid.

Det er helt afgørende, at det beskrives, hvordan eleverne inddrages, og hvordan denne opgave kan løses ikke af skolen alene eller af forældrene alene - men at der netop her er tale om en opgave, der løses i dialog og som et fælles ansvar mellem flere voksne omkring barnet - og at beskrivelserne indeholder en form for progression. Forberedelsen til "medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter" sker på én måde for en 7-årig i 1. klasse og på en anden måde for en 13-årig i 7. klasse. Det betyder, at den enkelte klasses - det enkelte barns - forældre skal have mulighed for at vide, hvad skolen forventer af dem, og hvad de på den anden side kan forvente af skolen. Det vil være naturligt, at det regelmæssigt drøftes på forældremøder, hvor børnene befinder sig i deres udvikling, og hvordan forældre og skole kan støtte en ønsket udvikling.

Der lægges op til, at der udvikles en fælles forståelse, et fælles sprog, der kan tydeliggøre de grundlæggende værdier for alle skolens parter. Med andre ord: der skal i større udstrækning sættes ord på det, der allerede er en del af skolens praksis.

I erkendelse af, at den proces, der hermed sættes i gang, har de lokale parter som hovedaktører, ønsker Undervisningsministeriet at indgå i dialog om udmøntning og forankring af folkeskolens formål og målsætninger for elevernes alsidige personlige udvikling. Undervisningsministeriet vil således følge processen og formidle en række af de erfaringer, der gøres lokalt forud for bekendtgørelsens ikrafttræden. Erfaringsindsamlingen og formidlingen vil fx fokusere på udarbejdelse af materiale og beskrivelser, målfastsættelse og evaluering.

Eksemplerne fra skoler og kommuner vil belyse, hvordan der konkret kan arbejdes med sammenhængen mellem fagene og elevens alsidige personlige udvikling.

Endelig arbejdes der mange steder med overgangen mellem hjem/daginstitution og skole. Alle - både i og uden for skolen - anerkender, at børnene møder med forudsætninger, der er bestemt af samarbejdet mellem daginstitution og hjem. Erfaringer fra dette samarbejde kan med fordel tages med ind i skolen og videreudvikles.

Fra formål til beskrivelser

Folkeskolens formålsparagraf beskriver folkeskolens værdisæt og angiver den overordnede indholdsmæssige ramme for skolens arbejde. Den enkelte skole bør derfor med jævne mellemrum drøfte med elever, forældre og andre af lokalsamfundets interessenter, hvordan skolens udmøntning af værdierne fremtræder i den daglige undervisning, og hvordan skolen synliggør sit værdigrundlag og udmøntningen af det.

Folkeskolens formål

§ 1.

Folkeskoles opgave er i samarbejde med forældre at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Der stilles ikke specielle krav til kommunerne om, hvordan arbejdet skal tilrettelægges. Der er mange måder at gøre det til en integreret del af skolen samlede undervisning. Der stilles heller ikke specielle krav om, hvordan beskrivelserne skal udformes. Der kan tænkes beskrivelser, som er fælles for hele kommunen. Der kan også tænkes beskrivelse, som udelukkende vedrører den enkelte skole. Men beskrivelserne skal være så konkrete, at det er muligt at bruge dem på den enkelte skole, når undervisningen tilrettelægges. Under alle omstændigheder er det formålstjenligt, at den enkelte kommune/skole melder ud, hvorledes der skal arbejdes med beskrivelserne, hvilke formkrav der stilles, og hvorledes der evalueres undervejs.

Udgangspunktet er det menneske- og samfundssyn, som afspejles i folkeskolens formål.

Det er væsentligt at arbejdet tilrettelægges på en sådan måde, at så mange som muligt af skolens elever, forældre, lærere, pædagoger m.fl. bidrager med deres syn på, hvad der fremmer elevens alsidige personlige udvikling.

Det understreges, at de følgende eksempler netop er eksempler og ikke kan være udtømmende - akkurat som overvejelserne om, hvad elevernes alsidige personlige udvikling er, ikke kan gøre færdige én gang for alle.

Et fælles grundlag for beskrivelserne af arbejdet med elevens alsidige personlige udvikling kan i en kommune tage udgangspunkt i en drøftelse af følgende spørgsmål:

- C Hvordan og i hvilken grad kan lærerne omkring en klasse involvere sig i børnenes faglige projekter, deres personlige interesser og liv uden for skolen?
- C Hvilke organisationsformer og tidsmæssige rammer understøtter elevernes mulighed for at opleve tid til sammenhængende fordybelse?

- C Hvilke typer projekter kan være meningsfulde for eleverne, på kort og på lang sigt, i og uden for skolen?
- C Hvordan kan eleverne få medbestemmelse i forhold til undervisningens målfastsættelse og indhold?
- C På hvilke måder kan eleverne være med til at evaluere undervisningens indhold og deres eget arbejde?
- C Hvilke lærer- og elevroller skaber de bedste betingelser for, at undervisningen kan være kendetegnet ved tryghed og tilpas udfordring?
- C På hvilke måder kan det understøttes og vises, at undervisningen er kendetegnet ved, at eleverne aktivt kan bruge kundskaber og færdigheder i nye sammenhænge?
- C Hvilke praktiske initiativer kan tages, for at eleverne oplever, at alle elevers evner og bestræbelser anerkendes og værdsættes?

Kommentar til “Beskrivelserne af elevens alsidige personlige udvikling”

Elever lærer på mange forskellige måder. Derfor er skolens hverdag delt op i forskellige moduler. Eleverne har en tid i Lærecentret, hvor de arbejder med deres individuelle faglige mål, de har gruppelektioner, hvor de anvender det allerede lærte i mundtlig formulering, i samarbejde med andre eller i debatform, de har samlinger, hvor eleverne er opdelt efter alder, de har samlinger, hvor elever er opdelt på tværs af alder, de har samlinger, hvor hele skolen er sammen, de har samlinger, hvor kun pigerne/drengene er samlet, de har samlinger, hvor man er opdelt efter interesser osv. osv., alt efter hvad der passer bedst til netop den elev og den aktivitet, der skal laves.

Alle elever får på alle alderstrin hjælp til at sætte kortsigtede og langsigtede mål for deres arbejde. Efterhånden oplæres de til selv at tage ansvar for dette. Alle elever over 2. classes niveau, som begynder i skolen, skal igennem diagnostiske prøver til fastlæggelse af deres færdighedsniveau. Sammen med elev og forældre udarbejdes så en personlig plan for eleven, der tager udgangspunkt i elevens evner og færdigheder. Ved de følgende forældrekonsultationer samtales med udgangspunkt i denne plan om elevens udvikling, og der planlægges videre, således at både forældre, elev og lærer kan se, at der sker en udvikling. Læreren er på grund af materialernes opbygning i stand til at gøre rede for, hvor eleven burde være på et givet tidspunkt i undervisningen. Da elever imidlertid ikke er ens, tages der i høj grad individuelle hensyn, og man søger at ramme en realistisk vurdering og planlægning af netop dette barns muligheder for at få det maksimale udbytte af sine evner.

Allerede før eleverne optages på skolen, gøres forældre og elev bekendt med skolens værdigrundlag og undervisningsform. Vi gør meget ud af at fortælle om dette, da det er væsentligt for os, at der bliver et aktivt samarbejde mellem hjem og skole. Hvis hjemmet holdningsmæssigt er i konflikt med skolen, kan barnet komme i klemme. Vi anbefaler i så

tilfælde forældrene at finde en anden skole, som passer bedre til deres holdninger og forventninger.

- C Da vi er en forholdsvis lille skole, udvikler forholdet mellem elev og lærer sig ofte således, at eleven får tillid til og tryghed ved sin lærer. På den anden side lærer en underviser sine elever at kende - ikke bare i et fag, men i alle fag, og får således et meget bredt indtryk af elevens kunnen. Dette gør, at læreren kan rådgive eleven på et meget personligt plan - både hvad angår livet på skolen så vel som livet uden for skolen.
- C På vores skole har eleven i dagens løb en meget fleksibel tidsplan. Hvis man har brug for at fordybe sig i et emne, så er der tid til det. Meget ofte vil en lærer, som fornemmer, at en elev har personlig interesse i et bestemt område, opfordre eleven til at undersøge emnet nærmere, lave en rapport om det, skrive en stil om det eller holde et foredrag om emnet.
- C Dette gør, at eleverne har lyst til at undersøge mere. Deres nysgerrighed holdes "i brand". Eleven vejledes til at finde de rigtige projekter og lærer at begrænse sig, så opgaven ikke bliver uoverkommelig.
- C Alle elever er med til at sætte egne mål for undervisningen dag for dag. Det er noget, der skal læres, men når man først har lært det, kan man selv planlægge sine dage.
- C Eleven får 3-4 gange årlige en undervisningsrapport med hjem med oplysninger om fagligt standpunkt og personlig udvikling i den forløbne periode. De større elever er selv med i evalueringen af deres egen udvikling.
- C Alle hæfter, som eleven påbegynder, starter med en dialog mellem lærer og elev. Hvad skal jeg lære i denne bog? Hvorfor skal jeg lære det? Alle hæfter afsluttes med en test, hvor eleven klart ser, hvordan han/hun har klaret hæftet. Meget af elevens dagligdag bliver genkendelig, hvilket for de fleste elever betyder en tryghed og et velvære. De føler sig ikke truet med nye perspektiver hele tiden. Imidlertid må læreren være opmærksom på, at rutinen ikke mister sit positive præg og bliver til en daglig trummerum, hvor nysgerrigheden og glæden mistes. Alle elever skal motiveres til at yde deres bedste - og skal roses, når de gør det.
- C Eleverne bliver i en hel del bøger præsenteres for projekter, de skal lave. De skal så forlade Lærecentret og selv forsøge at omsætte den lærte teori til praktisk arbejde.
- C Alle elever får - uanset hvilket niveau, de er på, eller hvor dygtige de er - ved afslutningen af et hæfte et bevis på, at hæftet er bestået. De bliver rost og klappet af. Samtidig får de en stjerne på elevens planlægningskort, så de selv kan følge deres personlige udvikling og glæde sig over, at de er kommet et skridt videre.

Udgangspunkt i praksis

En almindelig skoledag er fyldt med eksempler på, hvorledes der arbejdes med elevens alsidige personlige udvikling. I hverdagen lægger man måske ikke altid mærke til, hvordan det gøres. I forbindelse med beskrivelserne er det imidlertid vigtigt at få en fælles bevidsthed om det, skolen allerede gør og at sikre, at alle aspekter af folkeskolens formål foldes ud.

I de følgende afsnit genfindes folkeskolens formål under tre temaer: "Mange måder at lære på", "lyst til at lære" og "at lære sammen med andre". Til disse temaer knytter sig en række personlige egenskaber, som kan stimuleres og udvikles hos børnene og de unge.

Som en hjælp til at gøre status og konkretisere de initiativer og aktiviteter, som kan understøtte temaerne, gives en række eksempler fra skolers hverdag.

Herefter følger nogle spørgsmål til overvejelse og diskussion, som kan lægge op til den lokale drøftelse.

Mange måder at lære på

Det er skolens opgave sammen med forældrene at give samtlige elever mod på og lyst til at udvikle sig og bruge alle deres evner og anlæg. Derfor skal der fortsat arbejdes på at udvikle undervisningsmetoder, der bygger på de enkelte elevers forskellige forudsætninger og interesser.

Elevens nysgerrighed, lyst til at lære og virkelyst er afgørende for tilegnelse af kundskaber og færdigheder. Derfor skal undervisningen tage udgangspunkt i elevens interesse og forhåndsviden og i den enkelte elevs måde at lære på.

Skolen skal give elever nyttige kundskaber og færdigheder, og skoledagen være en ramme om et godt børneliv - her og nu.

Børneliv rummer en række modsætninger. Det skal være trygt, men samtidig udfordrende. Det skal være struktureret og samtidig frit. Der skal på den ene side være faste rammer, og på den anden side forventes det, at børn udfordrer og udforsker deres omverden. Børn skal gradvist lære at tage ansvar, men samtidig vil vi gerne beskytte dem. Børn lærer i et fællesskab i skolen og klassen, og der skal tages hensyn til, at børn lærer på forskellige måder og i forskelligt tempo, og at børn har forskellige behov på forskellige klassetrin.

Eleverne skal udvikle arbejdsmetoder og udtryksformer. Med andre ord: de skal lære at lære. Det er vigtigt, at skolen medtænker, at verden erkendes med alle sanser. Ved at modtage indtryk og bearbejde indtrykkene til udtryk, bliver børn og unge bedre til at vælge til og fra i en verden med utallige muligheder.

De musiske, kreative og praktiske aktiviteter medvirker til, at alle elever får mulighed for at udvikle flest mulige sider af sig selv. Elevernes kreative sider skal udvikles i et tæt samspil med de øvrige færdigheder.

På samme måde er det vigtigt, at skolen giver plads til, at børnene kan udfolde deres spontane trang til at lege og bruge fantasien. Begge dele er en forudsætning for, at de udvikler sig og trives. I skolen skal både den kropslige og den intellektuelle udvikling tilgodeses. Skolen kan på forskellig vis understøtte barnets fysiske udvikling fx ved at give tid og plads til fysisk udfoldelse både inde og ude.

Kommentar til Udgangspunkt i praksis

For netop at skærpe opmærksomheden på de områder, som allerede er med til at udvikle elevens alsidige personlige udvikling i skolens hverdag og dermed også få øje på områder, der måske kunne udvikles mere, har vi valgt at udarbejde dette hæfte. Det er vort ønske og vort håb, at det må blive et redskab, der bliver til gavn for den fælles planlægning af vor skole.

Vi har valgt - i lighed med den opstilling, der allerede er lavet i ministeriets hæfte - punkt for punkt at beskrive, hvordan vi på vor skole i øjeblikket arbejder for at fremme elevens alsidige personlige udvikling, og håber på, at dette derigennem kan være en inspirationskilde og idebank for videreudvikling på området.

Kommentar til mange måder at lære på

Vi har på vor skole i særlig grad fokus på, at det enkelte barn får mulighed for at udvikle netop sine evner og anlæg ud fra det punkt, hvor de personligt er kommet til i indlæring, udvikling og forståelse. Det er netop dette, vi lægger grunden til ved de første diagnostiske prøver, som eleven aflægger, efter at være startet på skolen. Den videre planlægning foretages i samarbejde med elev og forældre med udgangspunkt i prøveresultaterne. De fleste elever har meget lyst til efter starten på en ny skole at gøre tingene endnu bedre og vise, at de godt kan. Det er vor udfordring gennem støtte, ros og opmuntring at give eleverne lyst til og mulighed for at udvikle sig i det rette tempo. Vi forsøger altid at begynde på et niveau, hvor eleven kan klare sig ved kun at "stå lidt på tær", men ikke lider nederlag. Eleverne oplever derefter meget hurtigt, at "det kan jeg da godt" og får lyst til at komme videre.

På vor skole findes en "minimumsudgave", som alle elever kan - og skal klare. De elever, som kan klare mere, får lov til dette, mens de, som ikke har store boglige evner får lov at "nøjes" med det obligatoriske stof suppleret med mere lystbetonede valgfag.

Det er vort mål, at skolen er et godt sted at være. Eleverne skal trods alt tilbringe megen tid her, og det er væsentligt, at de følger sig hjemme og i trygge omgivelser. Vi har visse regler som i det store og hele tager udgangspunkt i, at alle skal kunne trives på skolen uden at blive forstyrret, uden at føle sig truet eller udfordret på færdighedsområder, de endnu ikke behersker.

Eleverne lærer efterhånden som de vokser op i skolens omgivelser at tage ansvar for det, de selv siger og gør, og at vise hensyn til andre. Ligeledes lærer de at planlægge deres daglige mål for undervisningen og tage ansvar for denne del. De lærer gennem tiden, hvad det vil sige at studere, altså at lære aktivt. Skoledagen er fordelt på individuel og gruppeundervisning af forskellig art. Nogle dage har eleverne forskellige former for praktiske projekter, afstemt efter deres niveau og interesser. Nogle dage er der forskellige former for idræt, hvor eleverne er opdelt efter alder, køn og interesser. Vi gør meget ud af sang og musik af forskellig art, og der

er mange forskellige undervisningssituationer i disse emner. Det vil sige, at hver dag er forskellig og udfordrer på forskellig måde og i forskellige typer af fællesskaber.

Da vi er en "lille" skole medfører det tætte kendskab, eleverne har til hinanden og til lærerne, en stor beskyttelse og sikkerhed. Ingen elever bliver „taget ud“ til specialundervisning på en sådan måde, at de føler sig udstillet i forhold til andre. Selv elever, der i andre skoler er kommet til kort, glider normalt efter kort tid ind i fællesskabet på deres egen måde til stor glæde for sig selv og deres forældre.

Da vore elever arbejder intensivt med deres mål i Lærecenteret, har vi valgt at holde forholdsvis lange frikvarterer 3 gange om dagen, så eleverne kan få luft og motion på skolens udearealer. Når vejret er til det, arrangerer skolen af og til spontant boldspil på tværs af aldersgrupperne på kommunens nærliggende grønne områder.

Udvikling af evnen til aktivt at opsøge og udnytte faglig viden fra relevante medier i forhold til personligt og socialt meningsfulde projekter

På en skole har man valgt:

- C at det pædagogiske servicecenter har åbent i hele skolens åbningstid, så skolens computere med internetadgang er tilgængelige for alle elever,
- C at etablere en 'forældrebank' på skolens intranet med oplysninger om forældrenes videns- og interesseområder, som eleverne kan trække på i forbindelse med emne- og projekt-arbejder,
- C at elevernes hjemområder er udstyret med faciliteter, der gør det muligt at fremstille konkrete produkter,
- C at skolen abonnerer på classesæt af aviser, der gør det muligt for eleverne at anvende oplysninger fra nyhedsmedierne i undervisningen,
- C at eleverne får stillet opgaver, som kan løses ud fra deres kendskab til underholdningsindustriens produkter,
- C at klasserne på skift fra 3.-8. klasse laver udstilling på det pædagogiske servicecenter om et spændende naturområde i nærheden, naturen lige nu eller oplevelser fra lejrskolen. Overskriften er: "Der skulle du tage hen".

Til overvejelse:

Hvilken rolle har det pædagogiske servicecenter i denne opgave? På hvilke måder kan indretning af klasseværelse, faglokaler, gangarealer og væresteder understøtte arbejdsformer, som giver eleverne muligheder for at arbejde selvstændigt med projekter?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at opstille computere med internetadgang sammensluttet i et lokalt netværk i så at sige alle rum, således at disse er til rådighed når og hvor, der er behov for det.
- C at give alle elever en grundig indføring i anvendelse af computere, så de kan udnytte dette medie.
- C at hjælpe alle elever med at få oprettet deres egen personlige hjemmeside.
- C at give eleverne opgaver, som de kun kan løse ved at hente hjælp fra aktuelle nyhedsmedier, fra cd-rom-leksika eller fra bøger.
- C at lade eleverne lave større og mindre projekter, som de udstiller på skolens opslags-tavler i forhal og spisesal.
- C at lade de mindre elever arbejde med særlige dyreprojekter, hvor de studerer myrer, sommerfugle og fisk i specielle akvarier og bagefter udstiller deres arbejder.
- C at lade eleverne, som arbejder med forskellige egnede områder, gå til projekttime hver dag klokken 10:15.

Udvikling af evnen til at håndtere følelser

På en skole har man valgt:

- C at lægge vægt på, at eleverne fra skolestarten lærer at sætte ord på følelser,
- C at lægge vægt på, at eleverne i klassens tid har lejlighed til at udtrykke deres oplevelse af klassens trivsel,
- C at forældre, lærere og elever i fællesskab arbejder med at udvikle en omsorgsplan for sorg og krise,
- C at arbejde med børns vilkår historisk og i verden lige nu. Eleverne i 5. - 8. klasse får mulighed for at sætte ord og billeder på egne og andre børns levevilkår i geografi og natur/teknik. Udstillingen, "Vi er her også ...", vises på det lokale bibliotek.

Til overvejelse:

Hvilke pædagogiske aktiviteter kan sætte eleverne i stand til aktiv identifikation, brug, forståelse og håndtering af forskellige følelser?

Hvilke former for kommunikation og samvær kan fremme elevernes evne til at håndtere følelser i situationer, der er vanskelige eller konfliktfyldte?

Hvilke initiativer vil skolen tage, så lærerne kan få kendskab til omfanget af mobning?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at give eleverne mulighed for at tale med en voksen, når de har behov for det.
- C at tage generelle problemstillinger op i gruppesituationer.
- C at tage konkrete problemstillinger op med børn og forældre, der er involveret.
- C at arbejde aktivt med andre børns levevilkår, bl.a. gennem et samarbejde med Unicef og med forskellige kristne organisationer.
- C at tage mere generelle problemstillinger omkring mobning og drilleri op i lærergruppen.
- C at følge op på konkrete problemer omkring mobning og drilleri med de involverede elever på stedet.

Udvikling af evnen til aktivt at vedligeholde, udvikle og bruge kroppen hensigtsmæssigt

På en skole har man valgt:

- C at købe møbler, der er fleksible, så eleverne selv kan vælge arbejdsstillinger,
- C at frikvartererne er så lange, at der er tid til, at eleverne 'kommer i leg'.
- C at der er tilstrækkelig tid til spisning og samtale om det, der spises,
- C at udemiljøet rummer mange udfordringer, der inviterer til bevægelse,
- C at give skolernes motionsdag et indhold og en form, der appellerer bredt til alle elever og lærere

Til overvejelse:

Hvilke sundhedsfremmende initiativer vil skolen tage?

Hvordan kan man opnå, at rumforståelse og størrelsesbegreber fx i matematik i højere grad knyttes til kropslige aktiviteter?

På hvilke måder kan skolens daglige rytme med undervisning, pauser og leg tilrettelægges, så elevernes sundhed fremmes?

Hvordan kan bygninger og udearealer bidrage til at give eleverne sunde vaner?

På hvilke måder vil skolen inddrage forældrene i dette?

På hvilke måder vil skolen inddrage andre institutioner og lokalsamfundet i dette arbejde?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at investere i stole i forskellige højder, således at eleverne kan sidde i den rigtige højde.
- C at indrette arbejdspladserne, så de kan indstilles i højden.
- C at købe fodskamler til elever, der måtte have brug for dette for at sidde korrekt.
- C at holde 3 lange frikvarterer, så eleverne får brugt kroppen.
- C at give god tid til spisning og samtale omkring bordene i spisesalen.
- C at have faste idræts- og træningselementer i skolens skema.
- C at arrangere forskellige løb og bold-lege på skolens lejr.
- C at lade eleverne skifte fodtøj ved indgang og udgang.
- C at lave specielle bold-dage og udflugter med motions-indhold
- C at lade eleverne aktivt deltage i opmåling og udmåling af skolens arealer som et led i matematik- og geografi-undervisningen.
- C at lade eleverne hoppe, løbe og sjippe i forbindelse med projekter i forbindelse med kroppens funktioner og pulsmåling.
- C at opfordre forældrene til at melde deres barn / børn ind i en lokal sportsklub.

Udvikling af evnen til aktivt at opsøge, nyde og skabe æstetiske indtryk og udtryk

På en skole har man valgt:

- C at 4. klasse har billedkunst, hvor de tager på kunstmuseum for at få indtryk og kunne omsætte det til eget udtryk. De ser fx 'Sommerdag ved Skagen Sønderstrand'. Hjemme på skolen maler de billeder over samme tema og kommer med ideer til løsning af situationer, hvor én er uden for fællesskabet,
- C at indgå en aftale med de lokale bibliotek om fast udstilling af elevarbejder,
- C at deltage i den årlige 'smagens dag', hvor en professionel kok laver mad sammen med 7. klasse,
- C at der ved nyanskaffelser og bygningsændringer lægges vægt på smukke og funktionelle materialer,
- C at anskaffe skifterammer og skillevægge, så elevernes produkter gives optimale vilkår for udstilling,
- C hurtigt at udbedre hærværksgraffiti og skade på bygninger og inventar,
- C at afsætte ressourcer til at invitere udøvende kunstnere til at medvirke i undervisningen,
- C at inddrage det lokale kunstmuseum i natur/teknikundervisningen for 4. og 5. klasse. Gennem oplevelser af kunstneres naturbilleder får eleverne skærpet opmærksomheden og inspiration til at udtrykke egne naturoplevelser gennem billeder som grundlag for at sætte ord og naturfaglige begreber på sammenhænge i

Til overvejelse:

Hvilke bygnings- og indretningsmæssige initiativer kan fremme elevernes muligheder for at nyde og skabe æstetiske indtryk og udtryk?

Hvilke arbejdsformer, aktiviteter, stof- og emnevalg er særligt velegnede?

På hvilke måder kan forskellige fag inddrage kunst?

På hvilke måder vil skolen inddrage andre institutioner og lokalsamfundet i at opnå dette?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at tage eleverne med på kunstmuseer i mindre grupper.
- C at lade alle elever - på alle klassetrin fremstille billeder - tegnede eller malede.
- C at lade alle elever op til 5. klasse arbejde aktivt med billedkunst på deres niveau.
- C at lade større elever se på kendte kunstværker, beskrive dem og forstå dem.
- C at invitere udøvende kunstnere til at besøge skolen med udstillinger, foredrag og undervisning.
- C at udstille elevarbejder i præsentabel form, så alle kan se dem.
- C at udsmykke skolen med smukke dekorationer, der er afstemt i farver, der harmonerer.
- C at holde elevernes omgivelser pæne og rene.
- C at udbedre skader på bygninger og omgivelser hurtigt, så de fremstår velholdte.
- C at inddrage kunst som udtryksform i dansk-undervisningen samt i projektopgaver

Lyst til at lære

Selvtillid er afgørende for, at man kan lære. En forudsætning for at elever, der adskiller sig fra flertallet, kan udvikle den nødvendige selvtillid, er, at de elever, at deres og deres forældres forskellighed respekteres og værdsættes.

Derfor skal der lægges vægt på de positive elementer i elevens arbejde. Det er fremskridtene, der skal være opmærksomhed på - ikke på fejl og mangler. At prøve sig frem, lave fejl og prøve igen er en nødvendig forudsætning for at kunne lære.

Elevens individuelle evner og bestræbelser skal anerkendes og værdsættes, og eleven skal være aktiv i evalueringen af sit eget arbejde.

Undervisningen skal tilrettelægges som en vekselvirkning mellem individuelt og fælles arbejde. Elevernes nysgerrighed skal udfordres, og de skal have mulighed for at fordybe sig, tage stilling og handle.

Endelig må der stilles forskellige forventninger til eleverne. Målet er ikke det samme for alle elever på en gang. De skal have udfordring og tilbagemelding i forhold til, hvor langt de er kommet på vej mod de fælles mål.

Der skal således både arbejdes med fælles og individuelle mål. De fælles mål hører sammen med læseplanerne for de enkelte fag, mens de individuelle mål drejer sig om den enkelte elevs personlige mål og måde at lære på.

Det er både skolens og den enkelte lærers ansvar at skabe et miljø, hvor dialogen - samtale og samarbejde - er en naturlig og integreret del af undervisningen. Når samtalen indgår som et systematisk element i skolens arbejde, bliver både lærere og elever parter i undervisningens tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering.

Samtalen medvirker til at klargøre elevens udgangspunkt, ressourcer, kompetencer og strategier. Elev og lærer bliver i fællesskab klogere på, hvordan eleven lærer, og det giver forudsætninger for planlægningen af den videre læringsproces.

Kommentar til "Lyst til at lære"

På Gideonskolen lægger vi megen vægt på, at alle elever respekteres for den, de er. Ydermere gør vi meget ud af at rose det, eleverne gør. Det skaber selvtillid, når elever fornemmer, at de lykkes, og det giver dem mulighed for at lære mere og udvikles bedre. Vores politik på skolen er, at det er tilladt at rose "offentligt", men det er forbudt at irettesætte "offentligt". Et barn skal respekteres som en ligeværdig person. Man må ikke tale "ned til" eleverne. Man kommer altid langt med ros hos eleverne. Det er en god ide, hver dag at finde bare én positiv ting at sige til hver eneste elev.

Vore elever sætter selv mål, som de belønnes for at nå. De skal selv (under kontrol) rette deres opgaver og har derved en rimelig klar fornemmelse for, om de har lært deres "lektie". Ved afslutningen af hvert eneste hæfte skal eleven bestå en test for at komme videre til næste hæfte. 3-4 gange om året får eleven en undervisningsrapport med hjem, hvor elevens faglige og personlige udvikling beskrives. Denne rapport tager eleven en aktiv del i at udfylde.

Alt arbejde på vores skole er en vekselvirkning mellem individuelt arbejde og gruppe- (fælles-) arbejde. Eleven får rig mulighed for at fordybe sig og aktivt tage initiativer til f.eks. individuelle projekter.

Undervisningen på vores skole er individuel, dvs. eleven bedømmes i forhold til sig selv, sine evner og muligheder. Derfor har ikke alle elever samme mål og samme materialer, selv om de måske har samme alder. Gennem de afsluttende tester i hæfterne får eleven en klar tilbagemelding om, hvor langt de hver især nu er kommet. Eleverne arbejder i Lærecentret med deres individuelle mål, mens de i gruppesituationerne arbejder med mere generelle fælles mål, der afspejles i skolens læseplan.

Ved de kvartalsvise forældrekonsultationer taler læreren med elever og forældre om, hvor langt eleven nu er kommet, og om, hvad de næste planer er. Eleven er hele tiden med i planlægningen af sin egen individuelle undervisningsplan. Dette afspejles i den logbog, der føres over hver eneste elev.

Udvikling af nysgerrighed og lyst til at lære

På en skole har man valgt:

- C at indrette et værkstedsområde til eksperimenterende undervisning til eleverne i skolestarten.
- C at undervisningen tager udgangspunkt i elevernes interesser og dagligdag.
- C at have skiftende udstillinger af forundringsting i skolens fællesrum - fx. Dagens ord, ugens digt, månedens billede,
- C at der på skolens udearealer er indrettet et område, der giver mulighed for at eksperimentere med vand, jord og ild,
- C at lokalområdets virksomheder, foreninger, institutioner og kulturtilbud inddrages i undervisningen,
- C at 7. klasse er på virksomhedsbesøg på forældrenes arbejdspladser i efteråret.

Til overvejelse:

Hvilke arbejdsformer, aktiviteter, stof- og emnevalg - tilpasset elevernes alder, køn og kulturelle baggrund - kan især vække, styrke og bevare deres nysgerrighed og lyst til at lære.

På hvilke måder kan undervisningen hjælpe eleverne til at erfare og erkende, at nysgerrighed og lyst til at lære er de væsentligste forudsætninger for at lære.

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at indrette et projektrum, hvor der hver dag er mulighed for at foretage småprojekter med hjælp fra andre elever og assistance fra en lærer.
- C at lade eleverne arbejde med både obligatoriske og lyst-betonede projekter.
- C at udskifte udstillinger og billeder i forhal, lærecentre og spisesal, så der altid er noget nyt og spændende at se på.
- C at lade eleverne besøge forældres virksomheder, hvor det skønnes at være relevant.
- C at invitere forældre, foredragsholdere og præster til at tale om emner, der har interesse for nogle elever. Det kan være erhvervs-mæssigt, geografisk, hobbybetonet, kulturelt el.lign.
- C at lade eleverne opdage, at de gennem deres nysgerrighed og eksperimentering lærer noget væsentligt, som de kan anvende.
- C at lade elever med specielle interesser få lov til at udnytte disse i skolens daglige liv. Det kan være i form af styring af lys og lyd el.lign.

Udvikling af evnen til at tænke og handle kreativt

På en skole har man valgt:

- C at eleverne ud over at bidrage til planlægningen af undervisningen også inddrages i planlægningen af forældremøder og skolens fælles arrangementer,
- C at skolens udearealer er indrettet med områder, hvor der er mange forskellige udfordringer,
- C at støtte eleverne i at fremstille og formidle produkter og projekter på kreative måder, der taler til flere sanser - fx billeder, drama, musik eller smagsprøver,
- C at elevrådet udgiver et skoleblad hver anden måned med bidrag fra alle klasser,
- C at 5. klasse hvert år laver en sang til skolens fødselsdag,
- C at have udøvende kunstnere på skolen mindst to gange om året.

Til overvejelse:

Hvilke arbejdsformer, aktiviteter, stof- og emnevalg giver eleverne mulighed for at deltage aktivt i problemløsning, udvikling og nytænkning?

På hvilke måder kan undervisningen støtte eleverne i valg af relevante præsentationsformer, når resultaterne af deres problemløsning skal udtrykkes og formidles?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at lade eleverne være en aktiv del af alle skolens arrangementer ved optræden, tilrettelæggelse, praktisk forberedelse osv.
- C at opfordre eleverne til at fremstille noget, der er værd at se på for de andre.
- C at udvikle sang og dans til aktiv brug i optræden.
- C at udvikle musisk udtryk til brug i optræden.
- C at opfordre alle elever fra 3. - 10. niveau til at skrive digte, som kan ses på internet.
- C at lade alle grupper fra 3. - 10. niveau fremstille en form for præsentationsmateriale i form af plakat, opslag, brochure eller skoleblad. Alle produkter udstilles.
- C at invitere kunstnere af forskellig observans til at besøge skolen.
- C at lære eleverne aktivt at anvende præsentationsmidler ved aflæggelse af mundtlige foredrag o.lign. Det kan være i form af lysbilleder, plancher, flonelograf, power-point-præsentationer el.lign.

Udviklingen af evnen til aktivt at formulere personlige og sociale meningsfulde projekter, mål og strategier for at virkeliggøre og evaluere disse

På en skole har man valgt:

- C at man i elevsamtalen tager sammenhængen mellem skole og fritid op,
- C at alle klasser arbejder med at lave spilleregler for samværet i klassen og forholder sig til, hvordan der skal følges op på det,
- C at lærerne samarbejder i stor-team på årgangene og blandt andet arbejder med mål og evaluering på tværs af fagene ved hjælp af logbog og portfolio,
- C at der i arbejdet med uddannelsesplaner i 8.-9. og 10. klasse anvendes gruppevejledning, hvor eleverne støtter hinanden i opmærksomhed på deres styrkesider,
- C at skolen har produktionsdage, hvor der i værksteder på tværs af klasserne fremstilles produkter, der sælges af eleverne til den årlige 'bøgefest',
- C at eleverne i 4. klasse indsamler og sender skolemateriel og legetøj til børn på en skole i Rumænien,
- C at arbejde med legens betydning for den "gode skoledag". I historie, sløjd og natur/teknik arbejder 5. klasserne tværfagligt med historiske og nutidige lege og legeredskabers udvikling og konstruktion. Eleverne udarbejder forslag og modeller til skolens fremtidige udearealer.

Til overvejelse:

Hvilke arbejdsformer, aktiviteter, stof- og emnevalg er særligt velegnede?

På hvilke måder kan forskellige fag bidrage til, at eleverne får erfaringer med at formulere mål?

På hvilke måder kan lærersamarbejdet medvirke til, at eleverne møder en bred vifte af evalueringsmetoder?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at man søger at få sammenhæng i hele elevens hverdag - skole og fritid.
- C at alle lærere i arbejdet med eleverne ajourfører sig med elevens logbog.
- C at eleverne er med i projekter, som støtter børn i nød gennem hjælpeorganisationer og kirke-arbejde.
- C at eleverne kan deltage i "handy-man" projekter, hvor man forbedrer, udbygger og reparerer bl.a. skolens legestativer og bænke.
- C at eleverne på vor skole er godt kendt med at sætte mål for dagligt arbejde og med tiden lærer at arbejde også med lang-tids-mål.
- C at eleverne er med i en evaluering af deres eget arbejde.
- C at eleverne alle er med til at udvælge årets bedste kammerat på skolen.

At lære sammen med andre

I skolen mødes børn med forskellig baggrund. Det er i skolen, børn og unge for alvor konfronteres med krav om samspil og samarbejde med mennesker, som de ikke nødvendigvis selv har valgt at være sammen med. Her skal de udvikle sig selv og fællesskabet.

Trivsel handler om, at det skal være rart og befordrende at gå i skole. Skolen skal være et sted, hvor man lærer at respektere hinanden. Skolen skal danne ramme om fællesskaber og være fri for mobning, og der skal være de bedst muligt fysiske, psykiske og æstetiske rammer.

Børns meninger bygger på de værdier, som de bevidst eller ubevidst har tilegnet sig. Gennem opvæksten skærper børn og unge deres opmærksomhed på, hvilke grundlæggende værdier vores samfund bygger på.

Det er skolens opgave at få eleverne til at erfare, at demokrati er andet og mere end at give sin stemme ved valg og afstemninger. Derfor er det skolens opgave at synliggøre de værdier, som danner fundamentet for vort samfund. Det drejer sig fx om samspillet mellem miljø og naturressourcer, ret og pligt og medbestemmelse og medansvar. Skolen skal praktisere dette samspil. Den enkelte elev skal opleve sig som en del af skolens fællesskab og medansvarlig for den fælles kultur. Eleverne skal inddrages, tages med på råd om undervisningens tilrettelæggelse og aktivt medvirke i undervisningens gennemførelse og evaluering. Når der i skolens hverdag praktiseres demokrati og gives plads til forskellige meninger, sætter det sig tydelige spor i elevens bevidsthed.

Kommentar til "At lære sammen med andre"

Eleverne skal på vores skole lære at færdes sammen med andre og respektere andre for det, de er. Ingen elever er uønskede på vor skole. Her skal man kunne færdes i et frit fællesskab uden mobning og drilleri af nogen art. Man giver ikke hinanden øgenavne og sammenligner ikke hinanden med mad eller dyr. Dette sikres gennem den tætte lærer-kontakt og det tætte fællesskab, der er på en lille skole. Eleverne forberedes på det, før de starter på vores skole.

Hvis man i sin skoletid lærer at færdes sammen med alle typer elever på alle aldersniveauer og med forskellig baggrund, forventer vi også, at man bliver bedre til at færdes i et multietnisk samfund - både mens man går i skole og efter skolen. Vore elever spekulerer ikke specielt over, at nogle elever måske ikke fungerer helt så godt som de andre. De værner sig til, at det også er normalt at være "anderledes".

Eleverne skal lære om samspillet mellem miljø og naturressourcer. De lærer, at vi har et ansvar for vor jord og for miljøet omkring os. De opdrages til at følge med i den aktuelle debat om pesticider, drivgasser og andre elementer, der har indflydelse på vor jord.

Eleverne skal lære at tage medansvar - ikke bare for deres egen uddannelse, men også for mennesker, inventar og miljø omkring sig. Eleverne er en del af skolens fællesskab og har hver især et ansvar for det, der foregår. Alle elever er med til at rydde op efter frokost og efter større arrangementer. Vore elever skal være gode til at udtrykke egne meninger og lytte til andres meninger - også selv om de ikke selv er enige i det, der bliver sagt.

Udvikling af evnen til aktivt at indgå i fællesskaber

På en skole har man valgt:

- C at store elever 'adopterer' små elever,
- C at projekter og andre eleverarbejder udstilles og præsenteres på en måde, der fremmer de kvalitative udtryk og synligheden af den enkelte,
- C at der to gange om året arrangeres emnearbejder på tværs af klasserne,
- C at inddrage eleverne i arbejdet med en plan for forebyggelse af mobning i skolens sikkerhedsudvalg,
- C at klasserne har internetkontakt med venskabsklasser,
- C at skolen har en årlig udflugt med fælles aktiviteter for hele skolen,

Til overvejelse:

Hvilke ordninger, traditioner eller organisationsformer kan understøtte udviklingen af elevernes evne til at indgå i sociale fællesskaber?

På hvilke måder kan der i undervisningen skabes rammer for både dialog og diskussion, der kan understøtte, at eleverne udvikler evnen til aktivt og meningsfuldt at deltage i fællesskabet?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at lade eleverne tilbringe megen tid sammen med hinanden på tværs af aldersniveauer. Dette gør, at specielt de mindre elever knytter sig til store elever i et helt specielt venskab.
- C at alle elever kaldes op og roses, når de har afsluttet et hæfte - uanset niveau.
- C at elevernes arbejder udstilles, så de præsenterer sig på bedste måde.
- C at eleverne på lejre inddeles i familiegrupper på tværs af klasser og alder.
- C at eleverne har internetkontakt med elever i andre lande.
- C at alle skolens elever deltager samlet i skolens to årlige lejre.
- C at de fleste af skolens elever deltager i træning og afvikling af fælles optræden flere gange om året.

Udviklingen af evnen til at lede og samarbejde ansvarligt

På en skole har man valgt:

- C at arbejde systematisk med elevernes skiftende roller i gruppearbejdet,
- C at eleverne på skift er ordstyrere i klassens tid,
- C at de tre 9. klasser arbejder på tværs af klasserne med projektopgaven,
- C at klasserne på skift står for månedlige fællesarrangementer,
- C at 8. klasse arrangerer orienteringsløb for resten af skolen i forbindelse med sidste skoledag,
- C at 6. klasse er ansvarlig for driften af skoleboden.

Til overvejelse:

Hvilke pædagogiske aktiviteter muliggør, at den enkelte elev kan opleve sig selv som leder af en proces?

Hvilke pædagogiske aktiviteter understøtter, at eleverne udvikler evner til at indgå ansvarligt i samarbejde med andre?

Hvilke initiativer vil skolen tage, for at drenge og pige sættes i situationer, der giver kønnene lige muligheder?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C i gruppesituationerne at lade eleverne optræde som mødeledere og ordstyrere.
- C at lade elever præsentere gruppen og dens arbejde ved optræden.
- C at lade eleverne i gruppesituationer opleve "diskussions-paneler".
- C at lade eleverne arbejde på tværs af klasser og alders-niveauer i mange situationer.
- C at lade eleverne arbejde sammen i grupper på tværs af alder og køn.
- C at lade alle elever deltage i rengøring, oprydning og optræden på tværs af alder og køn.

Udvikling af evnen til aktivt at indgå i demokratiske processer

På en skole har man valgt:

- C at elevrådet kommer på kursus for at få indsigt i de processer, der skal drive arbejdet fremad,
- C at eleverne samles til klyngemøder hver mandag morgen. Her skiftes klasserne til at stå for programmet, lede mødet og skrive fælles beslutninger ned. Hvis en beslutning kræver kontakt til andre - pedel, skolebestyrelse, kommunalbestyrelse - er det den pågældende klasse, der følger beslutningen helt til dørs,
- C at elevrådet for den mellemste gruppe står for et månedligt arrangement i kantinen. Der er på forhånd tilmelding til spisning. En klasse er udvalgt til at stå for underholdning. Det er besluttet at arrangementet skal tale til alle sanser!
- C at 2. klasse har en vægavis, hvor eleverne kan skrive/tegne om deres oplevelser med skolen, kammerater og lærere. Skoleinspektøren kommer jævnligt i klassen og taler med eleverne om tavlens indhold.
- C at skolens tre 9. klasser i fællesskab står for afviklingen af sidste skoledag. Som udgangspunkt skal klassernes meget forskellige ideer og ønsker samarbejdes til én fælles idé, som tager højde for, at dagen skal være vellykket for alle skolens elever,
- C at to forældre i skolebestyrelsen forbereder og efterbehandler dagsordenen til skolebestyrelsesmøderne sammen med de to elevrepræsentanter,
- C i 7. og 8. klasse at arbejde med udviklingen af lokalsamfundet i tid og rum. I historie og geografi arbejdes der tværfagligt med ændringerne i områdets forskellige funktioner, kort studeres, og der hentes materiale fra det lokale arkiv. Der arbejdes med fremtidsplaner ud fra forskellige opfattelser af "det gode liv" og projektet fremlægges i lighed med lokalplaner til høring bl.a. for skolens andre elever,
- C at der på skolens intranet er etableret et åbent debatforum for elever, lærere, pædagoger og forældre.

Til overvejelse:

Hvilke arbejdsformer og pædagogiske aktiviteter kan undervisningen indeholde, som giver anledning til, at eleverne får erfaringer med at deltage aktivt i demokratiske processer?

På hvilke måder kan skolens og klassens fælles aktiviteter tilrettelægges, så eleverne inddrages mest muligt?

På hvilke måder kan der skabes progression i arbejdet med elevernes medbestemmelse, så deres forskellige alder og erfaring tilgodeses?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at lade eleverne deltage aktivt i planlægning og vurdering af deres egne mål.
- C at lade eleverne komme til udtryk ved at arbejde med små enheder i grupperne.
- C at lade eleverne komme tæt på skolens ledere, således at de enkelt kan fremkomme med ønsker og ideer.
- C at undervise eleverne i Danmarks styreform, således at de forstår, hvad demokrati på regeringsplan er.
- C at lade elever besøge Folketinget og få besøg af politikere.
- C at besøge rådhuset i kommunen og få borgmester og rådhusets medarbejdere til at fortælle om deres arbejde.
- C at fortælle om nyheder i ind- og udland ved skolens fælles samlinger, så eleverne er informerede og engagerede i begivenheder i verden omkring os.
- C at præsentere og kommentere nyhedsudsendelser for elever i mindre grupper via internet og lade dem kommentere og diskutere disse.
- C at opsætte en forslagskasse, hvor eleverne kan fremsætte ideer til forandringer og forbedringer i skolens hverdag - og selv tage del i udførelsen.
- C at lade eleverne fremstille projekter, tegninger, malerier o.lign, som udstilles.
- C at lade eleverne arbejde sammen omkring fælles produktioner, skoleblade osv.
- C at de større elever får ansvar som præfekter med særlige ansvarsområder.

Udvikling af personlig frihed

På en skole har man valgt:

- C at der i elevsamtalen skal være særligt fokus på elevens personlige mål og valg,
- C at have en inde-/udeordning hvor eleverne kan vælge, hvor på skolens område, de vil opholde sig i undervisningsfrie perioder,
- C at tilstræbe, at eleverne selv indlægger pauser, når der arbejdes i grupper og projekter,
- C at eleverne inddrages i arbejdet med årsplaner for skolen og den enkelte klasse,
- C at have lange frikvarterer for at give plads til elevernes egne aktiviteter,
- C at have et princip om 'åbne døre', så klasselokaler, pædagogisk servicecenter og faglokaler er tilgængelige hele dagen.

Til overvejelse:

På hvilke måder kan undervisningen støtte eleverne i at sætte sig personlige og meningsfulde mål samt i at nå disse mål?

Hvilke pædagogiske aktiviteter styrker elevernes oplevelse af selvtilid og selvværd?

Hvilke ordninger, traditioner og organisationsformer kan understøtte elevernes frie valg?

På Gideonskolen har vi valgt:

- C at elevens korttids- og langtids-mål debateres ved forældrekonsultationerne.
- C at eleverne får deres egen, personligt målrettede undervisningsplan.
- C at elever, som arbejder ansvarligt og selvstændigt kan få lov at forvalte en større frihed ved selv at indlægge pauser og skifte arbejdssituationerne uden tilladelse.
- C at elever, som opfylder deres pligter kan deltage i skolens fredagsudflugter, hvis de har lyst og tid.
- C at eleverne selv vælger deres kammerater på tværs af alders- og klasse-niveau.
- C at opbygge elevernes selvtilid og selvværd ved at udvise respekt for eleven.
- C at eleverne inddrages i planlægningen af den mundtlige undervisning.
- C at elever, som har specielle interesser, kan få lov til at udvikle disse og få et ansvar i forbindelse med større arrangementer på skolen. (Det kan være sang, musik, dans, styring af lyd og lys, fremstilling af kulisser, dragter, madlavning osv.)
- C at eleverne, som er færdige med dagens arbejde, kan få lov at arbejde selvstændigt med deres hjemmeside.

For yderligere ideer og inspiration henvises til boglisten bag i hæftet "Fokus på beskrivelsen af elevens alsidige personlige udvikling".

